

כל המתאבל על ירושלים...

זכה וראה בשמחתה העתידה

סיפר הרה"ק בעל ה'שפע חיים' בשם אביו על זקינו הרה"ק בעל הישמח משה מאוהל, שאף שהיה תמיד מקונן על החורבן, היה חובש גם באמצע השבוע "שטריימל", אלא שבימות החול היתה הכיפה של השטריימל שחורה, ואילו בשבת היתה לבנה, שכן נהג ללבוש בשבת בגדי לבן, רק בימי בין המצרים, אז היה חובש מגבעת – בימות החול, מיד כשחש הכובע היתה צורתו נשתנית. כי כל השנה היו פניו מאירים כתואר פני מלך, וכשחש את הכובע כמעט לא הכירוהו.

לאחר שנים נהג להישאר לחבוש כובע השטריימל עד ראש חודש אב, ולאחר מכן שינה שוב ממנהגו וחבש השטריימל עד שבוע שחל בו תשעה באב ולאחר מכן חבש השטריימל גם בשבוע שחל בו תשעה באב, מלבד יום תשעה באב, עצמו, והיה אומר שלולי הבושה היה חובש השטריימל גם ביום תשעה באב עצמו...

עומק הדברים הוא, שכין שהיה מקונן רבות על החורבן, היו לו הארות וגילויים מהשמים, וזכה וראה בבנינה... נולכן יש מקום לחבוש שטריימל – כך עולה מדבריו של ה'שפע חיים'.

על הנהגותיו של הרה"ק הישמח משה' בימי בין המצרים ובתשעה באב, מסופר בספר 'תהילה למשה': כאשר הגיעו ימי בין המצרים, היה יכיר על תואר פניו גודל אבולו ותוגת לבבו, ביום תשעה באב היה כפוף כאגמון ראשו, ואף שבכל ימות השנה, היה תואר פניו זוהרים ופניו שוחקות תמיד. אולם ביום תשעה באב היה תואר פניו משונה, חשך שחור פניו, ונפל אימה ופחד על כל הסובבים, והיו שתי עיניו שופכות נחלי דמעה, וכאשר עלה לתורה היה בוכה ומתאנן כמו שמתו מוטל לפניו... בקריאת ההפטרה הרים קול בכייתו עד שכל לב ננס כמים, וכל זאת עד חצות היום, לאחר חצות נתהפך לאיש אחר וצהלתו בפניו...

שתה כוס הדמעות

סיפר הגאון רבי יוסף חיים זונגפלד זצ"ל שהעיד בפניו בן ביתו של מרן ה'חתם סופר' הר"ר משה נאוועסטא ז"ל, שפעם אחת בערב תשעה באב, ראה שמרן ה'חתם סופר' סגר את הדלת בעדו, והיה נכסף לדעת מה יעשה 'החתם סופר' לעת כזאת שאסור בלימוד התורה.

וראה דרך חור המפתח שמרן לומד מגילת "איכה", ומוריד דמעות לתוך כוס... ובסעודה המפסקת, שתה את הכוס הזה השתמלא מדמעותיו, לקיים מה שנאמר ותשקומו ב"דמעות שליש"...

ואמר הר"ר משה הנוכר שגם הוא רצה לנהוג כן כאשר עלה לירושלים ולעשות כמעשהו של רבו, אבל הדבר תפס כל כוחותיו ולא עלה בידו למלאות כוס של דמעות (אלף כתב).

גדולי ישראל בעלותם ארצה, היו לבם דווי, על הגלות שרואים בעיניהם כאן בארץ, וכך מסופר על הגאון רבי אברהם שאג זצ"ל

כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה

בשמחתה (תענית ל).

צדיקים פירשו זוכה בלשון הווה,

שכבר עתה, בשעה שמתאבל – בעת הגלות

זוכה לראות מביית המקדש

ומגאולת ירושלים וישראל, יחד עם

הקינה והבכי יש לנו לדעת שהקב"ה

נמצא אתנו, בבחינת עמו אנוכי בצרה,

ומכאן הארת השמחה

המחבר: רבי יוסף חיים זונגפלד

...על ידי זכירת בית המקדש יכולים לדבק בראות בית המקדש... ואמרו חז"ל כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה... והגם הדפוס על לעתיד, גם זה אמת שעל ידי ההתאבלות זוכה ורואה להרגיש שמחה מיד... משה... (נתיבה תרמ"ד – תבוא תר"ג).

וכה דרש הרה"ק רבי שלמה מראדומסק זיע"א בספרו "תפארת שלמה" (עקב): "...הצדיקים הקדמונים... לפי גודל הצער שהיה להם מגלות השכינה, וכו' לראות תיכף את הישועות והנחמות שניבאו הנביאים, כמו שהביא בספר 'עמק המצ'י', המעשה של רבי אברהם הלוי, שראה דמות אשה אבי"ה וראשה חפוי וצמטער מאוד, וראה אותה תיכף בבגדי ישע ושמוחה..."

נותן לו (השי"ת) חלקו הפרטי שיש להאדם בבית המקדש, ומונעם מנוגים העליון...

ועוד הוא דורש את הפסוק "והיה כי יצעק אלי ושמעתי" – האם יצעק האדם ויתמרמר בכל לבו על החסרון שיש (בו) שאין מקדש, אז תיכף "ישמעתי"... משה שכינתו עליו, ויוכל להמשיך כל השפעות טובות לישראל מהמקדש העליון הבא אליו...

כן גם מתנבא הרה"ק ה"שפת אמת" בסגנון דומה: "דורות הקודמים, היה להם הארת בית המקדש מרוב התשוקה שהיו מצפים לבנין הבית... כמו כן עתה בגלות, כפי שמצטמצמים ומתאוננים על חסרון בית המקדש, כך זוכים למצוא איהו הארה מביית המקדש..."

בכל דור דור היו יחידי סגולה, ואף יהודים תמימים, שהיו מצטערים באמת על חורבן בית המקדש, ועל השכינה שגלתה ממקומה, ועל חורבן ירושלים, על הר ציון ששמש שעלים הלכו בו, וכה מתבטא הרה"ק הקדושת לוי מברדיטשוב זיע"א: "כאשר אנחנו מזכירים (לעצמנו) ומתבוננים על גודל התגלות אלקות שהיתה בזמן שהיה בית המקדש קיים, וגדול יקר תפארתנו, אזי במסתרים תבכה נפשינו ודאב לבנו, על העדר גילוי אלקות..."

משיג משמחת ירושלים

הרה"ק רבי ישראל מרז'ין זיע"א סיפר על זקינו רבי אברהם המלאך זיע"א בנו של המגיד הגדול ממזרז'ט זיע"א, שהיה מצפה מאוד לביאת המשיח... בכל שנה בחשכה באב, היה מנהגו לישב כל היום כולו, כשראשו מונח בין ברכיו, והיה בוכה בדמעות שליש.

מפעם לפעם היה מגביה ראשו ושואל, העדר לא בא? האם עדיין אנינו? כשכונתו לשאול אודות משיח צדקינו (דברי דוד – להרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב).

בנוסף דומה מסופר שהרה"ק רבי יצחק מראדוויל זיע"א בנו של הרה"ק רבי מיכל מולטשוב זיע"א, נסע להרה"ק רבי אברהם המלאך זיע"א ביום ערב תשעה באב, לאחר סעודה המפסקת הניח 'המלאך' ראשו בין ברכיו, וכך ישב עד מוצאי תשעה באב, והיה תחתיו נחל של דמעות, והתבטא אז הרה"ק רבי יצחק – לא לחינם נקרא כפי כל בשם "מלאך"... (סיפורי הרמ"ח).

המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, הפירוש הפשוט שלעתיד לבוא יזכה וראה בשמחתה בעת הגאולה, אולם צדיקים פירשו עוד שהכוונה "זוכה ורואה" בלשון הווה, וכך פירש הרה"ק בעל ה'קדושת לוי', סניגורן של ישראל מבארדיטשוב זיע"א:

...הב"ה הוא, כי כל כוחות האדם נמשכים אחר המבשר... נמצא שכאשר האדם חושב ומתאבל על ירושלים, אזי מחשבתו בקדושה, וזוכה לשון הודמכות... שמוזכר ורואה "עתה" בשמחה קצת... שמשגי קצת משמחת ירושלים איך יהיה לעתיד לבוא..."

המתאבל על ירושלים, זוכה מיד ורואה כבר עתה האין תראה ירושלים בשמחתה ובגאולתה. וכך גם דברי ה"יטב פנים" שהצדיקים כבר זוכים ורואים עכשיו בגאולה, ונימק בעל ה'שפע חיים' מקלרונבורג, שהענין בזה הוא, כי לולי זאת שרואים בשמחתה כבר עתה, לא היו יכולים הצדיקים לסבול צער הגלות.

זוכים להארה מביית המקדש

המתאבל על ירושלים זוכה להרגיש מנועם קדושת בית המקדש העליון כבר עתה, וכה דברי ה'תולדות אדם' מאוסטורבא זיע"א: "בעת בגלות המור, מי שזוכה לראות (להצטער) על המגלות, ודווקא בכל לבבו ונפשו להשי"ת על כך, אזי מיד

ד' – תוספת לגליון המדעי ה' במנחם-אב תשע"ג

בית המקדש נבלע בארץ

מפראג שכתבוב האגולה, יעלה בית המקדש מהמקום שנגנו – "שלא יהיה בית חדש, אלא אותו הראשון ישוב אלינו"...

הר ציון ששמש שועלים מהלכים בו, כהיום עומדים על מקום המקדש מסגדים של ישמעאלים. רבי מרדכי הכהן מגורי הארז"ל בספר "שפתי כהן" על התורה, כותב כי על המקום המקודש לא הוקם מסגד, אלא שהגיע למקום רצועת ארץ מחוץ לעלה בנו את בית תיפלהם. ואלו דבריו:

...ותכל להבין הארץ מקום השכינה... בין בדי הארון, לפני ולפנים, שאפילו הכהן הגדול לא היה נכנס שם אלא פעם אחת בשנה, לאחר טבילות וקידושים, ולאחר כמה תפילות שהיו ישראל מתפללים עליה, הארץ עתה היא בית תורה של ישמעאלים!!

תשובה מעניינת ומדהימה אומר על כך הישפתי כהן: "ישנתקלה ירושלים [לשון קיפול וכיוצא], וגברה עליה קליפה של שאר ארצות, ואפשר שבקיפול ארצות, באה שום רצועה מארס, עד שבנו שם בית התורה שלהם, והם חושבים שבנו בירושלים, והם מכובדים..."

דבריו אלו מבוססים על ההנחה כי אבן השתייה – האבן שהיתה בבית השני במקום קודש הקדשים, היא זו גם שטווחה כהיום כאבן השתייה, ועליה עומד מסגד כיפת חסע (עומר).

לעומת זאת ישנם הסוברים שמקום קודש הקדשים הוא בשטח פתוח, ועליו לא בנו מסגד, כך מאריך להוכיח הגר"ם שטרנבוך שרחבת הכותל המערבי מכוננת כנגד בית קודש הקדשים, והיא מכוננת בין שתי המסגדים, ואכן עליה לא בנו הישמעאלים מסגד או בית תיפלה. הוא מסייג בדבריו של רבי משה וויטאל, שהובאו בספר "עמק המלך" בשם הארז"ל: "...למה המקום מנוי בלא בנין! ואמר על זה דברים שאין להעלותם על הכתב..."

אכן דעתם של הרד"ב, החתם סופר ועוד, שהאבן שנמצאת היום תחת "כיפת חסע" היא האבן השתייה ושם היה מקום קודש הקדשים.

בית המקדש בו שרתה השכינה הארץ שלטה בו יד זדים נבזים! על כך אנו מקוונים בקינות. דברים מופלאים הביא החיד"א בספרו "מדבר קדמות" בשמו של הרב הדרשן רבי בצלאל מפראג בספרו "עמודיה שבעה", כי באמת בית המקדש לא נחרב, אלא שדומה היה לאותו רשע שהחריבו, ואלו דבריו בשם "ספר היכלות": "...לפי האמת לא נחרב בית המקדש, אלא שלח הקב"ה מלאכים, והביאו לבנים ועמר ומשרפות סיד ממקום אחר, להשיבע עינו של אותו רשע [שרצה] להחריב את המקדש, [והאמת היא] שהמקדש עצמו נבלע בארץ..."

החיד"א מציין לדבריו של הרמ"ע מפאנו ביעשרה מאמרות' שכתב גם כן כדברים אלה: "...שהמקדש נגזר כי נסתלקו אבני קודש בנס... במקום שאין הדי שולטת..."

מקור ושושן לדברים הללו הם בווהר קדוש (שמות רמ) שם מופיע כי "אותם האבנים של יסודות ציון ירושלים, חס ושולם ששלטו עליהם האומות, ולא שרפו אותם, ואף אם היו שורפים אותם לא היו נשרפות, אלא כולם נגזרו, כי גזר אותם הקב"ה, וכן כל האבנים של יסודות בית המקדש כולם נגזרו, ולא נאבדו מהם אפילו אבן אחת..."

על פי דברי הווהר האלו, כתב רבינו מנחם עזריה מפאנו ב"מאמר חקיר דין (כ"ח) שאם אבני היסוד נגזרו... ק"ל וחומר למקדש עצמו, כי נסתלקו אבני קודש בנס... במקום שאין הדי שולטת, וחבית היה "עליון" [דהיינו הבית עצמו נתעלה למעלה לשמים] כמשמעו דהא גבה היכל, ובפירוש אמרו הכמים שאפילו מפתחות המקדש, ירדה מיסת יד יונטלון מידיהם של כהנים... והרבה שולחן למקום. שדין ושדין, והם הביאו גלים של אבנים משרפות של סיד, להשיבע עינו של אותו רשע..."

לפי ספר היכלות: הבית המקדש נגזר באדמה, ואילו הרמ"ע מפאנו סובר שהמקדש נתעלה לשמים, החיד"א מביא את דברי רבי בצלאל

מגדולי אגוני הוונגריה, כאשר הגיע קרוב לירושלים, יצא לקראתו אנשי ירושלים עם רבניה. סיפרו זקני ירושלים, מה נורא היה המחזה, לראות את איש האלוקים, בעת קריעת בגדיו כדן, ובכיותו על חורבן ירושלים, שכב על הארץ וחיבק את עפרה, לקיים "את עשרה יחוננו", הקהל כולו געו אתו יחד בבכי, הקולות פלחו עד לרקיע השמים, והיתה התעוררות גדולה מאוד... (אהל אברהם).

שכחנו את ירושלים

הגאון רבי יעקב עמרין בסידורו מרחיב את הדיבור על החובה הגמורה להתאבל על ירושלים, וחסרון חובה זו גורם ביותר המשך חורבן הבית:

...אלמלא לא היה אלא עין זה בירינה, שאין מתאבלים על ירושלים כראוי, די לאהרין גלותינו, והיא הסיבה הקרובה ביותר לכל השמדות... הנוראות והמבהילות אשר מצאננו בגלות... לפי שיצא האבל מלבנינו, שכחנו את ירושלים ולא עלתה על לבבינו..."

...וכאשר יזכיר הנסין ביחוד ביום המור – תשעה באב, מי ויזי המתאבל על חורבן הבית ממעמקי הלב כראוי, כמה דמעות נשפכות על זאת, ואין צריך לומר בשאר ימות השנה, אין זוכר ואין פוקד... "החתם סופר" בדרשותיו מורה שעיקר הכביה על החורבן צריכה להיות – על חסרון בית המקדש והשראת השכינה, ולא רק על זה שאנו עתה משועבדים לגוים והם גוזרים עלינו גזירות רעות, ואלו דבריו:

משל למי שירד פתאום מכבודו, וכל אשר לו שודר, ונסתלק ממנו אביו ואמו וקרוביו, וכל כבודו כלכמה, והוא בוכה וצועק על כי נטלו ממנו כלי שחקו, שלו... בודאי קרוביו ומיודעיו יוכים ומצטערים על השהיה הזה שהשתגע, ואין בו דעת לבכות ולהתחנן על כבודו שנלה... או לו לזה השהיה שנשלל שכלו ממנו..."

...כל כך נטמטם שכלנו, שאין אנו בוכים ומתאבלים על... משכן ד', ונהנינו ונביאים בתוכנו וחכמי ישראל ומלכות בית דוד, כי אם על אבדת רכושנו, ואילו היה לנו הרווחה בארץ העמים... לא היינו מבקשים שום נאולה... ועל זה יש לבכות ולהתאונן... הארץ ניטמטם שכלנו שלא להבין כל זאת..."

מי שאינו מרגיש בנפשו שיכול לבכות על חסרון בית המקדש ומעלותיו, הרי על זה עצמו של לבכות, על נטמטם לבו ושכלו עד שאינו יודע לבכות על מעלות אלו...

הרה"ק מסקאליא יצ"א מצאצאי של הרה"ק רבי ברוך ממעברד' יצ"א, מספר אודות בכיותו של הרבי ר' ברוך'ל במשנת איותו מקומן' ככה בדמעות שליש, ושלא את עצמו, "איותו מקומן של זכאים? איפה הוא מקומן של זכאים? ראה מה נעשה עם מקום בית מקדשנו, והר ציון ששמשם... וזכאים? שאין לנו עתה מקומן של זכאים, מקום המזבח, צריך לדמעות בדי' להעלות מים התחתונים שיזרו קמי מלאכה, ולכן בכה הרבי ר' ברוך'ל באמירה זו..."

הגילוי של ה'חזרה'

האבל והכבי על החורבן באופן תמיד, יש לו להיות משולב יחד עם השמחה בעבודת ד'. דעה נאמנה חרותה על הספר "ישיבת פנים" אומר תב הר"ה"ק רבי יקותיאל יהודה טיטלברם יצ"א מסייג, על שאלה ותשובה, שהיתה בין זקינו

...והמשל כי באותו שעה שכוכה על חורבן בית המקדש, השכינה כנגדו שנאמר (איכה ב') קומי רני בלילה... נוכח פני ד'... והמשך החזרה לומר שבאמת לא היה ראוי לגלות ממדרגותיו אלא שיש ללמד לתלמיד גדול כזה:

...ואין שכתב והגה נכתב עם אלוך, ולא היה ראוי לגלות הדבר, אבל הרי אמרו הבא לטהר מסייעים אותו... משמע הכל מסייעים, אם כך גם אין צריך לסייע..."

כל זאת אמר לו ה'חזרה' ברוך קדוש, ומביא הייטב פנים' בשם זקינו ה"ישמח משה" שדיק השלשן "קומי רני בלילה", רני לשון משותף לבני ולשמחה חמרה, היינו שחיה הכבי בשמחה, וטעם נוכח פני ד', ששכינה כנגדו..."

דלה השגתנו להבין אפס קצהו ממדריגתם של הצדיקים ראשונים כמלאכים, אבל מה שגילו טפה, כי באותה שעה שבוכים על החורבן הרי הם זוכים לשינה כנגדם, ועל כך באה השמחה...

ההתרגשות וההתרגשות

הכלל הוא, שכל כוחות האדם נמשכים אחר

המחשבה... נמצא שכאשר האדם חושב ומתאבל על ירושלים, אזי מחשבתו בקדושה, וזוכה לשון הזדככות... שמזדכך ורואה "עתה" בשמחה קצת... שמשיג קצת משמחת ירושלים אך יהיה לעתיד לבוא"

על התורה שנמסרה ונשרפה

החובה התמידית להיות מיצר דודאג על חורבן בית המקדש, מופיעה בשולחן ערוך (אורח סי' תק"פ) פעם נוספת: "יש מי שאומר: שגזרו שיהיו מונעים בכל שני וחמישי, על חורבן הבית ועל התורה שנשרפה, ועל חילול השם, ולעתידי לבוא, יתפסק ד' לשיטון ולשמחה..."

ועל כך כתב הימשה ברוחה' על אתר, "ומי שאינו יכול להתענות, על כל פנים, יתפלל בהם על דברים הללו, ויש מתענים מבשר ורין". עוד מוסיף הימשה ברוחה' (שם): "איתא בכתבים, שראוי לכל בר ישראל, לבכות על שריפת התורה, שמכוח

זה נמסרה התורה לקליפות, המקום יחזירנה לנו במהרה בימינו..."

מה מעשה גרוע בזמננו אז, בלבד, אלא על היה כהן התבונה החיצונים והקליפות עד היום בגלותנו, ועל כך יש לדאוג ולבכות.

המתאבל על ירושלים זוכה לרוח הקודש, וכך מובא בתנא דבי אליהו: "...כל חכם וחכם שיש בו דברי תורה לאיתו... ומתאנה על כבודו של הקב"ה, ועל כבודו של ישראל... ומחמדם ומתאנה ומצפה על כבוד ירושלים ועל בית המקדש, ועל הישועה שתצמיח... ועל כינוס גלויות, מיד שורה רוח הקודש בקרב..."

וכן מעיד הרה"ק בעל התניבות שלום יצ"א: "...דרכם של הצדיקים שהיו בוכים ומקננים לאין הפוגות על חורבן בית אלוהינו. וידוע הסיפור על הרה"ק ר' אברהם וויטאל, ששעב ובעה בפשיטת ידיו ורגליו, משרב תשעה באב ועד למחרתו – ואמר על זה הרה"ק, שיהיה לא יתכן על פי הבעה, שאדם יבכה כל כך הרבה!!!"

התפילה התמידית לבנין בית המקדש: "כל השפילת" של ישראל אינה אלא על בית המקדש, מרי' יתבני בית המקדש, מרי' מתי יתבני בית המקדש?"

הצרות והקניות

מסמנים את הגאולה

פעם אחת בעת שיצא הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא יצ"א לתפילת ערבית בבילי תשעה באב, היה הולך ומתאנה, ואמר: ודאס וועט זיין דער תכלית, נאך אמאל ת"ב, מה יהיה הסוף, עוד פעם ת"ב, עוד פעם תשעה באב..."

את הקניות ביום ת"ב אנו מסיימים בקניה אל' ציון ועירה כמו אשה בעריה... ותמה הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל כי אנו מקוונים על החורבן שהיה ביהמ"ק ואבד, ואילו האשה בצריה אמנם בוכה מרוב כאב, אבל זוהי הקדמה לשמחה הצפויה באה!?! ופירש שדבר גדול השמיענו הפייטן שגם הקנות שלנו אינם נענימה של יאוש וחידולן, אלא כדוגמת צירי לילדה, שכלל שהאבאם מתגברים, הרי זה סימן מובהק שהשמחה קרובה, גם אנו ככל שהצרות הולכות וגאות, וידעיים אנו כי קרובים והולכים פעמי משיח, והגאולה קרובה לבוא (הרב מפניניב).

תוספת לגיליון החדש' ה' במנחם-אב תשע"ג – ה'